ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 212 ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Երեքշաբթի, 25 Նոյեմբերի, 1903 Երեքշաբթի, 25 Նոյեմբերի, ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 212

Տարեկան 10 բուբ. վեց ամիսը՝ 6 բուբլի, երեք ամիսը 3 բ. 50 կ. ամիսը՝ (Թիֆլիսում) 1բ., հատով 5 կ.։ Բաժանորդ են գրւում միմիայն խմբագրատանը՝ Դաւիդով. փողոց № 5.

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Норъ Даръ» կամ Tiflis Redaction «Nor-Dar»

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի մեծ օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը, Յայտարարութիւնները ընդունւում են ամեն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների բաժին 2 կ. բեկլամների համար կրկնապատիկ։

Եփեմիա Ալէքս. Աբեսալոմեանց, Սոֆիա Ալէքս. Ղորդանեանց, Կատարինէ Ալէքս. Ազիզեանց, Նունէ Ալէքս. Աշխարումեանց ցաւօք սրտի յայտնում են իրենց աղգականներին և ծանօթներին իրենց սիրելի մօր՝

Մարթա Խոսրովեան Փարեմուզեանցի

մահը, որը տեղի ունեցաւ ծանր, բայց կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ։ Անբիծքրչորեքշաբթի, ամսոյս 26-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին։ Յուղարկաւորութիւնը հինգշաբթի, Նոյեմբերի 27-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Ալէքնայա հրապարակ, սեպհական տուն №2) դէպի Նորաշէնի ս. Աստուածածին եկեղեցին, իսկ այնտեղից Խոջիվանքի գերեզմանատունն.

(349) 2—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող.—Ո՞ւր են գիմում մեր կանայք։ Բ.

Քրոնիկոն.—Լուրեր։

Հայոց Թատրոն։

Մեզ գրում են.— Ջուլջուլ։ Բոթուժից.

Մամուլի շուրջը։

Դէսից-Դէնից։

Քաղաքական.—Լուրէի ճառը.— Ճապոնիայի պատերազմական պատրաստութիւնները Քորէայում. Ճապոնական մամուլը Ռուսական յառաջ խաղացումների մասին. Շեմբեռլէնի ճանապարհորդութիւնը դէպի Ամերիկա. Բողոքի ձայներ։

«Նոր-Դար»-ի հեռագրները։

Հանասիրական.—Զրոյցներ դաստիարակութեան մասին

Յայտարարութիւններ։

Թիֆլիս 25 Նոյեմբերի 1903 թ.

ՈՒՐ ԵՆ ԴԻՄՈՒՄ ՄԵՐ ԿԱՆԱՑՔ

Բ.

Անցեալ անգամ մենք աշխատեցինք տալ բարձր դասի ինտելիգենտ կնոջ մի օրուայ կեանքի պատկերը։ Խոստովանում ենք, որ դա թերի է, դա միայն կըմախքն ու խաշորաւոիպ ուրուագիծն այն կեանքի՝ որ տարիներով վարում են մարդկանց այդ երջանիկ դասին պատկանող կանայք ու չափահաս օրիորդները։ Դրանից դուրս է հրաւէրների, երեկոյների, ընտանեկան հանդէսների այն երկայն շարքը, որ ձմեռուայ եղանակի ամենագըլեաւոր զբաղմունքն է կազմում և որ այնքան եռանդ, ժամանակ, դրամական զոհաբերութիւններ է խլում փափկասուն կնոջից. դրանից դուրս են ամարանոցային հոգսերն, որոնք ամեն մի գարունը բացուելուն պէս, նոր ուժով ու նորանոր հրճուստ և մեծածախս ծրագրներով գարձնում են փափկասուն կնոջ մէջ, դրանից դուրս են մնացած բարձր դասի կնոջ իւր հագուստի կապուտի, իւր զարդարանքի տեսլիգենտ կնոջ մի օրուայ կեանքի պատկերը։ Խոստովանում ենք, որ դա թերի է, դա միայն կըմախքն ու խաշորաւոիպ ուրուագիծն այն կեանքի՝ որ տարիներով վարում են մարդկանց այդ երջանիկ դասին պատկանող կանայք ու չափահաս օրիորդները։ Դրանից դուրս է հրաւէրների, երեկոյների, ընտանեկան հանդէսների այն երկայն շարքը, որ ձմեռուայ եղանակի ամենագըլեաւոր զբաղմունքն է կազմում և որ այնքան եռանդ, ժամանակ, դրամական զոհաբերութիւններ է խլում փափկասուն կնոջից. դրանից դուրս են ամարանոցային հոգսերն, որոնք ամեն մի գարունը բացուելուն պէս, նոր ուժով ու նորանոր հրճուստ և մեծածախս ծրագրներով զարթնում են փափկասուն կնոջ մէջ, դրանից դուրս են մնացած բարձր դասի կնոջ իւր հագուստի կապուտի, իւր զարդարանքի վերաբերեալ հոգսերն, որոնք ամբողջ ժամանակը տիրում են նրա էութեան և կաշխում, կարծէք, նրա կեանքի միակ նպատակը, և վերջապէս, այդ վայրիվերոյ նկարագրութեան մէջ բաց է թողնուած այն անպարկեշտ, սին ու անբովանդակ մարերի փոխանակութիւնն և խօսակցութիւնները, որոնք տեղի են ունենում փափուկ սեռի այդ «միտողութեան» ներկայացուցիչների միջև, երբ նրանք իրար մօտ են հաւաքուած լինում, ժամանակ անցկացնելու համար։ Եթէ հնարաւոր լինէը այդ կեանքը իւր բոլոր մանրամասնութիւններով դուրս բերել մի կոոր կտաւի վրայ, յիրաւի, կտաւագուէը մի սոսկալի տեսարան, որից կնոջ ազատագրութեան ամենաանկեղծ պաշտպանն անգամ կպարտաւորուէր երես դարձնել, հնարաւոր եղածի չափ հեռու փախչել։

Ձշմարտութեան ու իրականութեան դէմ չարաչար մեղանչած կլինէինք, եթէ ասէինք թէ այդ կեանքը յատուկ է բարձր դասի քաղաքակրթուած բոլոր կանանց, առանց բացառութեան։ Ոչ, այդ պիսի մի հայեացք չափազանց ու անարդար կլինէր, որովհետև նիւթական ապահովութիւն վայելող կրթուութիւն ստացած կանանց այդ դասի մէջ կայ մի տոկոս, թէև համեմատութեամբ ամբողջի՝ սակաւաթիւ, որը իւր գոյութեան նպատակը բոլորովին տարբեր բանների մէջ է տեսնում։ Կանանց այդ սակաւաթիւ մասը, ունենալով հանդերձ իւր կանացի հաճոյքները, կատարելով հանդէպ իւր սեռի պահանջած զբաղմունքների զարդարանքի, և կանոյն ուշիշ քմահաճոյքների բոլոր պէտքերը, դրանց հետ ու ղեղմիցս առաջ է տանում հարիւր պարտականութիւնները որպէս ամուսնի, որպէս մայր, որպէս առանին տնտեսուհիներ կատարող ձևով և վերջապէս, որպէս հասարակութեան մի անդամ։ Այդպիսիներից ոմանց մենք տեսնում ենք բոլորովին նուիրուած իրենց օջախի ներքին հոգսերին ու զաւակների կրթութեան, ուրիշներին՝ այս ինչ հանրային բարերարձական հիմնարկութեան գլուխ կանգնած, ոմանց՝ նուիրուած հանրային գործունէութեան մի ուրիշ ազդարէզի։ Դրանք մեր այն կանայքն են որոնց կրթութիւնը, դաստիարակութիւնը և կնոջ իրաւունքների վերահաստատումը դնելով կեանքի ուղիղ ճանապարհի վրայ, դարձրել է պիտանի անդամներ իրենց անձին, ընտանիքին ու շրջապատող հասարակութեան։ Դրանք մեր այն կանայքն են, որոնք, կանգնած կնոջ կոչման բարձրութեան վրայ, կատարում են իրենց փրկարար դերը։ Բայց, դժբաղդաբար, որքան փոքր է այդպիսիների թիւը մեր կանանց անպատասխան կեանքի մէջ։ Այդպիսիները հազուագիւտ բացառութիւններ են մարդկութեան կէսը կազմող կանանց մէջ, դրանք աննշան կաթիլներ են միայն ջրի ահագին զանգուածի մէջ, մի-մի լուսաւոր բծեր ժամանակակից քաղաքակրթուած կնոջ մռայլ մակարդակի վրայ։ Չանսնել դրանց, վերաբերեալ հոգսերն, որոնք ամբողջ ժամանակը տիրում են նրա էութեան և կաշխում, կարծէք, նրա կեանքի միակ նպատակը, և վերջապէս, այդ վայրիվերոյ նկարագրութեան մէջ բաց է թողնուած այն անպարկեշտ, սին ու անբովանդակ մարերի փոխանակութիւնն և խօսակցութիւնները, որոնք տեղի են ունենում փափուկ սեռի այդ «միտողութեան» ներկայացուցիչների միջև, երբ նրանք իրար մօտ են հաւաքուած լինում, ժամանակ անցկացնելու համար։ Եթէ հնարաւոր լինէը այդ կեանքը իւր բոլոր մանրամասնութիւններով դուրս բերել մի կոոր կտաւի վրայ, յիրաւի, կտաւագուէը մի սոսկալի տեսարան, որից կնոջ ազատագրութեան ամենաանկեղծ պաշտպանն անգամ կպարտաւորուէր երես դարձնել, հնարաւորը եղածի չափ հեռու փախչել։

Ձշմարտութեան ու իրականութեան դէմ չարաչար մեղանչած կլինէինք, եթէ ասէինք թէ այդ կեանքը յատուկ է բարձր դասի քաղաքակրթուած բոլոր կանանց, առանց բացառութեան։ Ոչ, այդ պիսի մի հայեացք չափազանց ու անարդար կլինէր, որովհետև նիւթական ապահովութիւն վայելող կրթուութիւն ստացած կանանց այդ դասի մէջ կայ մի տոկոս, թէև համեմատութեամբ ամբողջի՝ սակաւաթիւ, որը իւր գոյութեան նպատակը բոլորովին տարբեր բանների մէջ է տեսնում։ Կանանց այդ սակաւաթիւ մասը, ունենալով հանդերձ իւր կանացի հաճոյքները, կատարելով հանդէպ իւր սեռի պահանջած զբաղմունքների զարդարանքի, և կանոյն ուշիշ քմահաճոյքների բոլոր պէտքերը, դրանց հետ ու ղեղմիցս առաջ է տանում հարիւր պարտականութիւնները որպէս ամուսնի, որպէս մայր, որպէս առանին տնտեսուհիներ կատարող ձևով և վերջապէս, որպէս հասարակութեան մի անդամ։ Այդպիսիներից ոմանց մենք տեսնում ենք բոլորովին նուիրուած իրենց օջախի ներքին հոգսերին ու զաւակների կրթութեան, ուրիշներին՝ այս ինչ հանրային բարերարձական հիմնարկութեան գլուխ կանգնած, ոմանց՝ նուիրուած հանրային գործունէութեան մի ուրիշ ազդարէզի։ Դրանք մեր այն կանայքն են որոնց կրթութիւնը, դաստիարակութիւնը և կնոջ իրաւունքների վերահաստատումը դնելով կեանքի ուղիղ ճանապարհի վրայ, դարձրել է պիտանի անդամներ իրենց անձին, ընտանիքին ու շրջապատող հասարակութեան։ Դրանք մեր այն կանայքն են, որոնք, կանգնած կնոջ կոչման բարձրութեան վրայ, կատարում են իրենց փրկարար դերը։ Բայց, դժբաղդաբար, որքան փոքր է այդպիսիների թիւը մեր կանանց անպատասխան կեանքի մէջ։ Այդպիսիները հազուագիւտ բացառութիւններ են մարդկութեան կէսը կազմող կանանց մէջ, դրանք աննշան կաթիլներ են միայն ջրի ահագին զանգուածի մէջ, մի-մի լուսաւոր բծեր ժամանակակից քաղաքակրթուած կնոջ մռայլ մակարդակի վրայ։ Չանսնել դրանց, ժառանգական յատկութիւններին կամ թէ այդ յատկութիւնները յատկանան գոյութիւն ունին ու կարող են անվերջ հաղորդուել նոր սերունդների — այս հարցին պատասխանելը դժուար է։ Այսպէս կոչուած ատավիսմի դէպքերը, այսինքն, երբ տոհմի մէջ շատ որոշակի է երևան գալիս չատ հեռաւոր պապի յատկութիւնը, ցոյց են տալիս, որ ժառանգած յատկութիւնները կարող են պահպանուել և մէկ սերնդից միւսին հաղորդուել երկար ու անորոշ ժամանակ։

Այսպիսով ամէն մի առանձին մարդ մի չափազանց բարդ էակ է. նրանում անորոշ թիւով ապրում են իր նախնիները։ Առանձին մարդու օրգանիզմը հազար դրքից դուրս կարուած մի երես է. թէ քանի այդպիսի երեսներ են դուրս կարուած այդ գրքից, յայտնի չէ. քանիսն էլ կարուելու են, նոյնպէս յայտնի չէ։ Այն ինչ դուրս կարուած երեսը ամենաերես կերպով կապուած է նախորդի ու յետնորդի հետ, նա պարունակում է իւր մէջ այն մարերի յատակ զարդացումը, որոնք արծարծուած են նախընթաց երեսներում, ազդեցութիւն է ունենալու յետիններիի բովանդակութեան վրայ, ինքն էլ կարող է կանոնաւոր կերպով հասկացուել, միայն միակ պահպանելով այն մարերի հետ, որոնք նրա սկիզբն են ու չարունակութիւնը, մանաւանդ առաջին-ների հետ։ Այսպիսի յարաբերութեան մէջ է գտնում մարդու օրգանիզմը իւր պապերի ու թոռների հետ։

Ժառանգական յատկութիւնները, նրանց մեծ բանակութիւնն ու պէսպիսութիւնը դաստիարակին մի չատ դժուար խնդիր են առաջարկում։ Հանրամարդկային յատկութիւնները պատկանում են բոլոր մարդկերին. տարիքների յատկութիւններն էլ նոյնպէս հանրամարդկային են, միայն տարիքների առանձնայատկութիւններով կերպարանափոխուած։ Հետևապէս, հէնց որ այս յատկութիւնները բաւական հանդամանօրէն հասկացուած են ու հետազօտուած մարդկանց մի փոքրիկ խմբի վրայ, համարձակ կարող են վերագրուել բոլոր մարդերին ու բոլոր երեխաներին կեանքի որոշ ժամանակաշրջաններում։ Ժառանգական յատկութիւնները մի ինչ որ ուրիշ բան են, հարկաւորում է նրանց ուսումնասիրել իւրաքանչիւր առանձին մարդու վրայ. իւրաքանչիւր անձնաւորութիւն ժառանգական յատկութիւնների մի առանձին անհատական խարնուրդն է, մէկ իւր տեսակի կապակցութիւն։

Մենք սոյոր չենք մեր անհրում որևէ անսրի ժամանակագրութիւնն ունենալու, այնպէս որ համարեա անկարելի է որևէ անձնաւորութեան պապերի մասին մի բան իմանալ։ Ընտանիքի անդամները իրենք էլ չեն ճանաչում իրենց պապերին, նախնիներին. շատ անգամ յիշողութիւնը կանգ է առնում որևէ պապի կամ նախապապի վրայ, եղած յիշողութիւնն էլ շատ անորոշ ու պղտոր են լինում։ Այն ինչ մի քանի ժառանգական յատկութիւն, ինչպէս ասացինք, երկար ժամանակ կարող են գտնուել ծածկուած վիճակում. մէկ երկու և մինչ անգամ շատ թուով սերունդների մէջ ոչնչով չարտայայտուել, այլ երկար ժամանակ անցնելուց յետոյ միայն երևան գալ։ Բացի սրանից, մի քանի ժառանգական յատկութիւն տարիքների հետ փոխուում են, երբեմն սատկանում են, երբեմն թուլանում, որ նոյնպէս դժուարացնում է նրանց վերագրած հրկոգութիւնը, ինչպէս և նրանց յարաբերական կարևորութիւնն ու նշանակութիւնը հասկանալը։ Այս պատճառով դաստիարակը, կանգնելով ժառանգական յատկութիւնների դիմաց, շատ մեծ դժուարութեան մէջ է գտնուում, մինչդեռ գլխաւորապէս հէնց նրանից է կազմուում որոշ անհատականութիւնը, այսինքն անձնաւորութեան իւր տեսակի ընոյթը. իսկ դաստիարակութիւնը չարունակ պէտք է յարմարուի յայտնի անձնաւորութեան յատկութիւններին։

Դաստիարակութիւնը արդիւնաւոր անելու համար, նրան երեխայի յատկութիւններին յարմարեցնելու անհրաժեշտութիւնը և այդ յատկութիւնները իւրաքանչիւր առանձին դէպքում ճանաչելու դժուարութիւնը—կպարզեն մեզ դաստիարակութեան համեմատաբար փոքր ազդեցութիւնը մարդու անձնաւորութիւնը ձևաւորելու վրայ։ Լաւ դաստիարակ լինելուց առաջ պէտք լինել մարդերի և մանաւանդ երեխաների լաւ ու ընդունակ դիտող. իսկ սրա համար անհրաժեշտ է ունենալ մարմնական ու հոգևոր կեանքի հանուր ընթացքը հասկանալու համապատասխան պատրաստութիւն և միշտ դիտելու զօրէնսկանութիւն։ Այս բոլոր պատրաստութիւնը չատ պակասում է այն անձերին, որոնք ձեռնարկում են դաստիարակութեանը. ժառանգական յատկութիւնների կապակցման անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւնն էլ չէ իրականանում՝ ժամանակ ու սէր չունենալու, չատ երեխաներ ունենալու, օրինակ, ուսումնարաններում, և հանրապէս նրանցում կրթական սիստեմների մէջ իշխող դաստիարակող տարրերի թուլութեան պատճառով։ Ամենամեծ չարմարութեամբ կարող էին հսկել և ուսումնասիրել երեխային տանը ծնողները կամ երեխայ կրթելու գործում նրանց օգնող անձերը. բայց այստեղ էլ հազար ու մի պատճառով երեխայի ուսումնասիրութիւնը անբաւարար է լինում։ Սրա հետևանքն այն է լինում, որ ոչ մի դաստիարակութիւն չատ հազիւհազ չարմարեցրած դաստիարաւորի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՋՐՕՑՆԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ*)

(Պ. Կապտէրեւի)

II

Երեխայի բնութեան մի չարք միւս յատկութիւնները, որոնք չատ մեծ նշանակութիւն ունեն դաստիարակի համար, ժառանգած յատկութիւններն են։ Իւրաքանչիւր մարդ, ժառանգականութեան շնորհիւ, ունի մի բանի իւր տեսակի յատկութիւն, որոնք տարբերւում են ուրիշների յատկութիւններից։ Նախնիները տպրում են սերունդների մէջ, և ժառանգած յատկութիւնները անտեսի կերպով բազմական են։ Իւրաքանչիւր մարդ երկու ծնող ունի, և երեխաների յատկութիւնները սովորաբար ծնողների յատկութեանց մի խառնուրդն են՝ վերջիններից մէկի կամ միւսի յատկութիւնների գերակշռութեամբ։ Իւրաքանչիւր ծնող ունեցել է նոյնպէս երկու ծնող, որոնք իրենց յատկութիւններով որոշել են նրանց յատկութիւնները և այլն։ Իւրաքանչիւր նոր սերունդ հանդիպում է հետզհետէ բարդուող յատկութիւնների խառնուրդին։ Թէ քանի սերունդ է տակաւ

*) Տես «Նոր-Դար» № 211.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Թիֆլիսում՝ առաջիկայ 1904 թուականի համար բաժանորդ գրուողը կըստանայ այժմուանից «Նոր-Դար»-ը (նոյեմ. և դեկ.)։

Դրսից՝ բաժանորդ գրուողը այժմուանից կըստանայ «Նոր-Դար»-ը ուղարկելով 10 բուբլու հետ և 7 հատ 7 կոպէկանոց մարկեր։

Տարեկան բաժանորդագինն՝ 10 բուբլի է, ամսականը՝ 1 բ. 20 կ.։ Ամիսը հաշւում է միշտ ամսի 1-ից տարին յունուարից—յունուար։

Մէկ տարուանից միւս տարի, ամսի միջից միւս, ամսի կէսից բաժանորդագրութիւն չի ընդունւում։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Սան-Լուի քաղաքում բացուելիք ցուցահանդէսի մէջ Կովկասեան բաժանմունք կազմակերպելու համար որոշուած է Թիֆլիսում հիմնել կարգադրիչ յանձնաժողով և բիւրօ. Վճռուած է աչքաւոի, որ ցուցահանդէսն ուղարկուեն գլխաւորապէս այն ապրանքներն ու բերքերը, որոնք արդէն արտահանւում են Կովկասից Ամերիկա, օրինակ գորգեր, բուրդ, մետաքս, փինի, պանիր, խաւեար, հանքային ջրեր և այլն, իսկ մնացած ապրանքներից և բերքերից կազմել կարելոյն չափ լիակատար ժողովածուներ։ Ինչ վերաբերում է դպրոցական, նաւթարդիւնաբերական և մարգանեցի հանքային բաժիններին, որոշուած է առայժմ ոչինչ չձեռնարկել, քանի որ Կովկասի այդ ճիւղերի ներկայացուցիչները դեռ չեն յայտնել իրենց կամքը։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում ամեն տարի մեծ թուով մարդիկ են սպանւում կամ վիրաւորւում երկաթուղային դէպքերից։ Միայն 1902 թուականին 9,840 մարդ սպանուել է և 71,000 վիրաւորուել։ Ամերիկայի երկաթուղիները ամեն տարի 1 միլիոն 200 հազար մարդ են սպանում։ Ամերիկայի երկաթուղիները ամեն տարի 1 միլիոն 200 հազար մարդ են սպանում։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում ամեն տարի մեծ թուով մարդիկ են սպանւում կամ վիրաւորւում երկաթուղային դէպքերից։ Միայն 1902 թուականին 9,840 մարդ սպանուել է և 71,000 վիրաւորուել։ Ամերիկայի երկաթուղիները ամեն տարի 1 միլիոն 200 հազար մարդ են սպանում։ Ամերիկայի երկաթուղիները ամեն տարի 1 միլիոն 200 հազար մարդ են սպանում։

Ընթերցող, երբեմն ինքդ էլ ուշ ես հասկանում քո ժամանակի մարդկանց, որ ինքնասիրության ու գոռոզության ծայրահեղ աստիճանի են հասել, ինչպես նաև նրանց, որոնք ամեն ինչից հուսահատվել են, ամեն ինչ անհույս են համարում, ամեն ինչ ծաղրում են, ամեն ինչ ժխտում են, ամեն ինչ ոտնակոխ անում են, ամեն ինչ ավերում են, ամեն ինչ կործանում են, ամեն ինչ ուզում են ոչնչացնել, ամեն ինչ ուզում են ջարդել, ամեն ինչ ուզում են սպանել, ամեն ինչ ուզում են մորթել, ամեն ինչ ուզում են խեղդել, ամեն ինչ ուզում են թաղել, ամեն ինչ ուզում են հողին հավասարեցնել, ամեն ինչ ուզում են ոչնչացնել, ամեն ինչ ուզում են ոչնչացնել, ամեն ինչ ուզում են ոչնչաց

Մի երեկոյին ժամադիր Ֆ-ը ընկերու-
հուն հետ միասին գնում է թատրոն։ Ներ-
կայացվում էր «Ֆաուստ»։ Ֆ-ը, որ ոչ
մի անգամ չէր լսել այդ օպերան, ան-
համբերությամբ էր սպասում վարագու-
յրի բացվելուն։ Ներկայացումը սկսվեց։
Ֆ-ը ուշադրությամբ հետևում էր ամեն
մի տեսարանի, ամեն մի գործողության։
Ընդմիջումների ժամանակ նա ընկերու-
հուն էր դիտողություններ անում, ինչ-
պես, օրինակ, թե ինչ լավ էր երգում
Մարգարիտը, կամ թե ինչ վատ էր խա-
ղում Ֆաուստը։ Ֆ-ը ինքն էլ մի քանի
անգամ փորձել էր երգել, և ընկերու-
հին գիտեր այդ։

Վերջապես «Ֆաուստը» (կամ «Դար-
թնել») ավարտվեց։ Ֆ-ը ոգևորված էր։
Նա ասում էր, որ ինքն էլ կարող է
այդպիսի դերեր կատարել, որ ինքն էլ
կարող է երգել այդպիսի արիաներ։
Ընկերուհին ծիծաղում էր նրա վրա։
Ֆ-ը նեղացավ։ Նա ասում էր, որ ինքն
էլ կարող է երգել, որ ինքն էլ ունի
ձայն, ականջ, ինչպես ուրիշները։ Ընկե-
րուհին ծիծաղում էր։ Ֆ-ը նեղացավ
ավելի։ Նա ասում էր, որ ինքն էլ կա-
րող է երգել, որ ինքն էլ ունի ձայն,
ականջ, ինչպես ուրիշները։ Ընկերուհին
ծիծաղում էր։ Ֆ-ը նեղացավ ավելի։
Նա ասում էր, որ ինքն էլ կարող է եր-
գել, որ ինքն էլ ունի ձայն, ականջ,
ինչպես ուրիշները։ Ընկերուհին ծիծաղում
էր։ Ֆ-ը նեղացավ ավելի։ Նա ասում
էր, որ ինքն էլ կարող է երգել, որ ին-
քն էլ ունի ձայն, ականջ, ինչպես ուրի-
շները։ Ընկերուհին ծիծաղում էր։ Ֆ-ը
նեղացավ ավելի։ Նա ասում էր, որ ին-
քն

նադրութեան համաձայն, փոխելով այդ մինիստրութիւնը և դիմելով երկրի կարծիքին ընտրութիւնների միջոցով։ Դանևը գրգռում էր մակեդոնացիներին։ Պետրովի ճառից յետոյ նեղքին գործերի մինիստր Պետկովը, պատասխանելով դիմադիր կուսակցութեան ճառախօսներին, ասաց, որ սահմանադրութեան համաձայն, իշխանը կարող է ամեն ժամանակ փոխել մինիստրութիւնը։ Դաններին յայտնի չէ իր անկման պատճառը, բայց Պետրովն էլ չգիտէ, թէ ինչու իր կուսակցութիւնը կանչուեց կառավարութեան ղեկը ստանձնելու։ Ընտրութիւնները կատարուած են կանոնաւոր կերպով։ Մինիստրութիւնը հետևում էր մի քաղաքականութեան, որը համապատասխանում էր երկրի լաւ հասկացուած շահերին։ Կառավարութեան առաջին գործն այն եղաւ, որ նա յատուկ ներկայացուցիչ ուղարկեց Կ. Պոլիս Դրանը հարկադրելու, որ նա ինքը բարելաւէ Մակեդոնիայի բնակչութեան գրութիւնը։ Կամենալով խուսափել պատերազմից, մենք ձեռքներս չենք ծալել, այլ սկսել ենք նախապատրաստութիւններ տեսնել. հիմնուած են զինանգործական նոր գործակալութիւններ Լոնդոնում և Հռոմում. դաշն կապել Սերբիայի հետ, ինչպէս խորհուրդ է տալիս Դանևը, անկարելի է, որովհետև դա կյարուցանէ Թիւրքիայի կասկածը։ Կառավարութեան եռանդուն քաղաքականութիւնը հարկադրել է պետութիւններին հոգալու ռեֆորմները փութացնելու և ընդարձակելու մասին։

ՍՈՖԻԱ.—Ազգային ժողովը քուէարկեց զոհական ճառին տալիք պատասխան-ուղերձը։

ՕԴԵՍՍԱ.—Այսօր տեղի ունեցաւ նոր բացուող առևտրական դպրոցի շէնքի օրհնութիւնը։ Քաղաքը տուել է ձրիաբար բացի դրանից քառ. դաշը տալիս է տարեկան նպաստ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Церковныя Вѣдомости»-ի մէջ տպուած է, որ սրբազան սինոդը նոյեմբերի 7/12-ին որոշել է թոյլ տալ ժողովարարութիւն անելու մնասուած մակեդոնացի սլաւեանների օգտին կայսրութեան բոլոր եկեղեցիներում, յանձնարարելով թեմական առաջնորդներին ժողովարարութեան համար նշանակել կիրակի օրերից մէկը և կարգադրել, որ ժողովարարութիւնից առաջ քահանաները դրա նպատակը բացատրող քարոզ խօսեն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Նոյեմբերի 22-ին, օրուայ ժամը 2-ին, Յարութեան Սկզբ վերադարձան Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէոդորովնան։

Նոյեմբերի 22-ին Մեծ Իշխանուհի Ելիսաւետա Մաւրիկիևնայի ներկայութեամբ բացուեց միջազգային «Մանկական տշխարհ» ցուցահանդէսը. մասնակցում են, բացի Ռուսիայից, Աւստրիան, Բելգիան, Գերմանիան, Հոլլանդիան և Ֆրանսիան։ Ցուցահանդէսի ընդհանուր կոմիսարն է Մ. Ա. Բիլդասով. գլխաւոր բաժնի կառավարիչն է Ե. Գ. Կովալևսկի և առողջապահական բաժնինը—պրոֆ. Ն. Գ. Գաւնդավիչ։

ՕԴԵՍՍԱ.—Երբորդ օրն է, որ ծովը և Օդեսայի շրջանը ծածկուած են թանձր մառախուղով։ Ջոկենաւերի երթևեկութիւնը խիստ դանդաղում է։

ՄՈՍԿՈՒԱ.—Աղբատներին խնամող տիկնանց հոգաբարձութիւնը հիւանդանոց է բաց անում թոքախտաւորների համար։

ՊՍԿՈՎ.—Սառոյցը շարժուեց Մեծ գետի վրայ. ուժեղ հորձանքը քշեց տարաւ լողացող կամուրջը։ Հաղորդակցութիւնը գետի այն կողմի մասի հետ ընդհատուած է։

ՔՈՒԴԱՊԵՍՏ.—Անկախութեան կուսակցութեան ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւնը 46 ձայնով 28-ի դէմ ընդունեց օրէնսդրութեան դադարեցնելու մասին եղած առաջարկը։

ՄԱԴՐԻԴ.—Մաւրան ընդունեց Թագաւորի առաջարկը մինիստրութիւն կազմակերպելու համար։

Կ. ՊՈԼԻՍ.—Զմիւռնիայում երևացել է ժանտախտով հիւանդանալու մի դէպք մահուան հետևանքով։ Կարգադրուած է բժշկական քննութեան ենթարկել Զմիւռնիայից գալիս գնացող բոլոր նաւերը մեկնելիս և տեղ հասնելիս։

ԲԵԼՖՈՐ.—Լրտեսութեան համար մեղադրուող Իֆֆենեկկերը դատապարտուած է բանտարկութեան մի տարի ժամանակով, 1,000 ֆրանկ տուգանքի և նրան արգելուած է 10 տարի մտնել Ֆրանսիա։ Գործը քննուում էր դռնփակ։

Նոյեմբերի 23-ին

ՍԻՄՐԻՐՍԿ.—Հանդիսաւորապէս բացուած է բորսային ընկերութեան գործանէութիւնը։

ՊԵՆԿԻՆ.—Հրատարակուած է մի հրովարտակ, որի համաձայն հան-նահէտով է նշանակում զօրքերն ազգային հիմունքներով վերակազմելու համար։

ԹԵՒՆՅԻՆ.—Եուանչիքայը նշանակուած է կայսերական ցամաքային և ծովային ոյժերի գլխաւոր հրամանատար, սահմանալով բարձր աշխատանք։

Նոյեմբերի 24-ին

ՊՇՏԵՐԲՈՒՐԳ. — Թագաւոր Կայսրը ֆինանսների մինիստրին նրա հիւանդութեան պատճառով արձակուրդ որոշելով, բարձրագոյն հրամայեց ֆինանսների մինիստրութեան կառավարութիւնը գաղտնի խորհրդական Պլեսկէի բացակայութեան ժամանակ յանձնել ֆինանսների մինիստրի օգնական գաղտնի խորհրդական Ռոմանովին։

ՀԵԼՕԻՆԳՖՈՐՍ. — Նոյեմբերի 23-ին գեներալ-նահանգապետը ի պատիւ ֆինլեանդական սենատի տուեց հանդիսաւոր հացկերոյթ, որին ներկայ էին սենատի բոլոր անդամները ու զօրքի համալսարանի և տեղական հաստատութիւնների ներկայացուցիչները իրենց ամուսինների հետ։ Բաժակներ առաջարկուեցին Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհու և Ագոստափառ Թագաժառանգի կենացը, որը առաջ բերեց ուրախալից անվերջ կեցցէներ։

ՍՈՖԻԱ. — (Ընդիմադիր չրջանների ցաւոքով չարունակում է զբաղուել ընտրութիւնների կանոնաւորութիւնը վերատուգելով։ Վերատուգող յանձնաժողովը որոշել է ժողովին առաջարկել անվաւեր ճանաչել ընդիմադիր կուսակցութեան մի քանի պատգամաւորի ընտրութիւնը, որոնք կառավարութեան գործերին չեն գալիս և քննութիւն նշանակել ուրիշների վերաբերութեամբ՝ ընդիմադիր կուսակցութեան անդամների թիւը նուազեցնելու նպատակով։ Մինիստրութիւնը առաջարկեց ժողովին քաջալերել ատիճանաւորների մասին եղած օրէնքի փոփոխման հրամանը։

ԻԶԻՄ.—Տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր օրհնումը հասարակաց գրադարանի, որը պէտք է կարողանայ պարունակել 60,000 հրատոր գիրք և ունենայ ընթերցանութեան սենեակ, ժողովրդական ընթերցատուն, թանգարան և դրավաճառանոց։

Խմբագիր հրատարակիչ՝

ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ԱՅՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ուրբաթ, դեկտեմբերի 5-ին, նշանակուած է անդամների

Ընդհանուր Ժողով

Կանդիտատ առաջարկուած անձերին քուէարկելու և որոշելու ուրիշ հարցեր։

(348) 3—1

(346) 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, նոյեմբերի 29-ին, նշանակուած է

Դիմակահանդէս

Ընդհանուր հիմունքներով։

(347) 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, 25 նոյեմբերի, թատերասէրների խումբը կներկայացնէ

Երկրորդ Երիտասարդութիւն

դրամա 4 գործ. հեղ. Նեվեժինի

Թարգմ. Մանասեանի

Մասնակցում են՝ տիկ. Տէր-Գրիգորեան, օր. օր. Բէգիչանեան, Յասմիկ, Հայկուհի ու Մարջանեան և պ. պ. Ազրեսեան, Երուանդեան, Խոջաթումանեան, Էտտորինօ, Սարեան և Վանչիր։

Սկիզբն 8½ ժամին

Տեղերի գները 1 բուբլուց մինչև 30 կ.։ Հիւրերը վճարում են մուտքի համար 1 բուբլի.

Ներկայացման վերջը

Պարեր

ԹԻՖԼԻՍԻ ԼԻՒՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵՆԴԱՆՈՒԹ

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 26-ին, ի-նիալու է

Հոգեւոր Համերգ

Պարիզի «Le Petit Theatre»-ի արուեստ ԱՂ. ԴՈՒԲԵԱՆԻ, բարեհաճ մասնակցութեամբ՝ դասատու Կայսերական երաժշտական ուսումնարանի Մ. Ա. ԲԱՐԱՑԵՑԱՆԻ և Նուագածու (օրգան իստ) Հ. Գ. ԳԱԼԻԵԻԻ,

Տեղերի գները. 2 բ. 10 կ. մինչև 75 կ., իսկ աշակերտների համար 50 կ։ Տոմսակները վաճառւում են Մուզանաճեանի մագազինում, իսկ համերգի օրը կոնցերտը Լամպէի մօտ, նոյն եկեղեցու դիմաց. երեկոյեան ժամի 7-ից։ Սկիզբն է հրեկոյեան ճիշտ 8½ ժամին։

(344) 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՖՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ռուսական օպերա

Ընտելարիդ Նորին Մեծութեան Սոլիստ Ն. Ն. Ֆիգների

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 25-ին, մասնակցութեամբ Ն. Ն. Ֆիգների կը ներկայացուի

Հուգենոտներ

օպերա 4 գործ., հրաշք. Մեյերբերի։

Մասնակցում են տ. տ. Դալցինա, Կարտաւինա, Կարբի, Լելինա, Սկրուպսկայա. պ. պ. Ֆիգներ, Իլիչենկօ, Դլադկով, Ջմակով, Ղլուղներ, Մանդուրակի, Փեօդորով, Գրիներով, Գաւրիլով.

Դիր. ռահիս. Բոգոլիւբով։

Կապելմայստեր Էսպոզիտօ։

Սկիզբը ժամը 8-ին երեկոյեան։

Ազդ.—Հորեքշաբթի, նոյեմբերի 26-ին, կներկայացուի «Քալ-Մասկարադ», օպերա 5 գործ. և 6 պատկերով, երաժշ. Վերդիի։ Հինգշաբթի, նոյեմբերի 27-ին, կներկայացուի մասնակցութեամբ Ն. Ն. Ֆիգների «դիւղական պատիւ», օպերա 1 գործ. երաժշ. Մասկանիի, 2) «Պայացներ», օպերա 2 գործ. և վերջարանով. երաժշ. Լէոնկովալլոյի։ Պատրաստւում է ներկայացնելու համար «Կամորրա», կոմիքական օպերա 3 գործ. երաժշ. Էսպոզիտոյի։ Ջուռով կլինի Ն. Ն. Ֆիգների բենեֆիսը։

Տոմսակները վաճառւում են՝

(252) 1—1.

Յայտնում եմ ի գիտութիւն իմ յարգելի ծանօթների, որ իմ որդի Հուբէնը իւր բռնած ընթացքի համար զրկուած է իւր իրաւունքներից և արդէն ստորել է հայրական ժառանգութիւնից լրեն հասանալի բաժինը. ուստի հրաժարւում եմ նրան դրամական օգնութիւն տալուց իմ անունից վերադարձնել իրենց տուած գումարները։

Երեանցի այրի տիկին

ՍՈՖԻԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆՑ (342) 3—2

«ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրախանութում վաճառւում են.

Արաքսիա կամ վարժուհին, գրեց տիկին Տիւսաբ. 1 բ. 50 կ.
Այստեղ էլ այնտեղ էլ, Մ. Ղազարեանի 10 կ.
Հաւատարմութիւնը ամեն արգելքներին յաղթում է, Հոֆմանի 40 կ.
Բանաստեղծութիւններ, Վ. Թաւարբէկեանի 50 կ.
Կեանքի խորքերից, Ց. Նազարեանի 20 կ.
Արևան էջեր, Համբարձումեանի 15 կ.
Վատցու կամ սիֆիլիս, 19 նկարով, բժ. Արծրունու 15 կ.
Պատկերներ, գրեց Պերճ-Սիւնի 25 կ.
Բարոյական պատմութիւններ, երրորդ տպ. 40 կ.
Պատմական պատկերներ, եր. Ջահազիզի 60 կ.
Ջրադաշտ, կազմեց Մ. Թամամշեանց 10 կ.
Պատկերները, Մուշէ Վարդապետի 60 կ.
Նկարչի կեանքից յիշողութիւններ, Գ. Բաշինջաղեանի 35 կ.
Երեխաների սեռունդը, դոկտոր Փաշայեանի 30 կ.
Կախարդը, Օրժէշկոյի, թարգմ. Մէդնիկեան 15 կ.
Մայրական սէր, Կարմէն Սիլվայի 2 կ.
Փոքրիկ թմբկահարը, Էդմոնդ Ամիչիսի 3 կ.
Պառաւ տօնկա, թարգմ. Բաբաջեխվեանի, 3 կ.
Արիւն, քրդական բայրնրից. Առմանի, 10 կ.
Գրախանութիս ամեն տեսակ նոր հրատարակութիւններ կարելի է ձեռք բերել։
—Դիմել՝—Тифлисъ Книжный магазинъ «Гуттенбергъ» Г. И. Галустянцу.
334 2—2

Открыта подписка на празднующую въ 1094 г. свой десятилѣтній юбилей
Всеобщую маленькую газету

2р. за годъ **С-ПЕТЕРБУРГЪ** За 3 мѣс. 50к.

Газета безцензурная.—Изданія годъ одинадцатый
Содержаніе газеты: придворныя, правительственныя, политическій и общественныя новости и руководящія къ нимъ статьи; хроника происшествій и уголовныхъ дѣлъ, новости научныя, историческія. медицинскія. о воспитаніи, о загадочныхъ явленіяхъ и пр.; романы, стихи, замѣтки о спортѣ. театрахъ. новыхъ книгахъ пр.
Въ теченіе 1904 г. будутъ помѣщены: романъ изъ современ. русской жизни Три товарища» соч. А. Молчанова и переводъ лучшаго изъ новѣйшихъ германскихъ романовъ подъ заглавіемъ „Насущный хлѣбъ".
Въ теченіе года болѣе сотни портретовъ современныхъ дѣятелей и рисунковъ текущихъ событій.
Подписная цѣна съ дост. и пересылкой } за годъ **2 р.** за пол. года. **1 р.** за 3 мѣс. **50 к.**
Марками на 20 к. дороже. Газета выходитъ три раза въ недѣлю.
Адресъ Типографіи, Редакціи и Конторы: С.-Петербургъ, Невскій, 139.
Редакторъ-Издатель А. Молчановъ. 3—3

„ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԻԿ ԹԵՐԹ"

1903—1904

Պիամեայ նկարազարդ հանդէս 4—6 նկարազարդ գրքոյկներով
Տարեկան բաժանորդագինն է գրքոյկների հետ միասին
Ռուսիայում . . . . . 2 բ. 50 կ.
Արտասահմանում . . . . . 10 ֆր. կամ 4 բուբ.
Կարելի է վճարել նաև մաս մաս առաջին կիսամեակին 1 բ. 50 կ., երկրորդին —1 բ.։ Երկրորդ կիսամեակի վճարը պէտք է ուղարկուի մինչև յունուարի մէկը։ Հոկտեմբերի մէկից մինչև յունուարի մէկը 1904 թ. առաջին յայտնուած-գրքոյկի հետ արժէ 75 կոպ.
Հատով ծախւում է 15 կ.
Ապառիկ բաժանորդագրութիւն չի ընդունում հասցէն ТиФлисъ, Редакція «Арогджапаик терт».
Արտասահմանից Tiflis, Rédaction de la revue «Aroqdjapahik tert»
(Ф.) 3—3

За годъ съ пересылкой **6 р.** | ОТКРЫТА на 1904 г. ПОДПИСКА на еженедѣльн. иллюстрирован. журналъ и газету | РАЗСРОЧКА допускается при подпискѣ **2 р.**

„РОДИНА"

26-й годъ изданія | 26-й годъ изданія

Каждый подписчикъ получитъ въ теченіе года:

52 №№ иллюстрир. литер. ЖУРНАЛА **52** №№ полит. и обществ. ГАЗЕТЫ **52** № иллюстр. „Всемірное Обозрѣніе" **52** № иллюстрир. „РАЗВЛЕЧЕН. въ часы отд.".

36 КНИГЪ а именно: 1) 12 книгъ РОМАНОВЪ и повѣстей, 2) 5 книгъ иллюстрир. изданія „ПОКОРЕННЫЙ КАВКАЗЪ", 3) 5 книгъ иллюстр. изд. „ПОДЪ щитомъ СЕВАСТОПОЛЯ", 4) 12 книгъ иллюстрир. сочин. „НОВѢЙШАЯ ИСТОРІЯ", и кромѣ того,

2 иллюстрированныхъ изданія { „РЫЦАРИ КРУГЛАГО СТОЛА" четыре поэмы ТЕННИСОНА съ рис. Доре, Рейда и друг. и 2) изданіе, перед. содерж. 27 произв. Шекспира, съ 36 рис. и назв. „ГЕРОИ ШЕКСПИРА"

100 БЕЗПЛАТН. ПРИЛОЖЕНІЙ { 12 № „Другъ дѣтей", 12 № „Сельское Хозяйство", 12 № „Домашній театръ", 12 № МОДНАГО журнала, 12 № лист. выкроекъ, 12 № лист. рисунковъ для любительск. раб., 12 № лист. узоровъ въ краск., 12 № нотъ.

ОТРЫВНОЙ КАЛЕНДАРЬ на 12 мѣсяц. 1904 г. и **КАЛЕНДАРЬ-справочникъ.**

Прилож. 99-е) большая ОЛЕОГРАФІЯ **ВОЗЗВАНІЕ МИНИНА** КЪ НИЖЕГОРОДЦАМЪ, | 100) ГРАВЮРА напеч. въ томъ **„МАСЛЯНИЦА"**

Подробная программа безплатно.—„РОДИНА", С.-Петербургъ, Лиговская, д. 114.

(№)82940 5—3

ՍԱՊՈՆ ՀՈԼԼԵՆԴԵՐԻ Վ. Ա. ԶԵԼԻՆԻ, ԱՐԴՈՒԶԱՐԴԻ ՀԱՄԱՐ

Ամենալաւ երեսի համար։ Կտորը 30 կոպ.

Իսկական վազելինի սապոն ցանկացողները պէտք է պահանջեն միայն ՀՈԼԼԵՆԴԵՐԻ վազելինի արուեստագրի սապոն։ Ծախւում է Կայսրութեան բոլոր քաղաքներում—դեղատներում և դեղատնային խանութներում։

(М.) 24273 Торговый домъ «Парфюм. Лабораторія І. ГОЛЕНДЕРЪ», Разъѣзжая ул. № 13 8—8

Дозв. Цензурою 24-го Ноября 1903г. Վերէիչն և Պատասխանատու Типографія Вереичевъ и Каменмахеръ Михайл. пр. Телеф. №852